

Секція 2

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Вівторок, 19 квітня 2016, 13:20

Любов Богославець, Людмила Житеньова

(Київ, Україна)

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього інженера-педагога. Зазначено, що рівень професіоналізму фахівця визначає компетентність, а його досягнення відбуваються через здобуття необхідних компетенцій, які досягаються у процесі професійної підготовки. Метою та результатом професійної підготовки фахівця є рівень сформованості його компетентності. Визначені структурні компоненти професійно-комунікативної компетентності майбутнього інженера-педагога.

Ключові слова: компетентність, фахова підготовка, інженер-педагог, технології навчання, професіоналізм, комунікативність.

Любовь Богославец, Людмила Житенева

Формирование профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-педагогов в процессе профессиональной подготовки

Аннотация. Статья посвящена проблеме формирования профессионально-коммуникативной компетентности будущего инженера-педагога. Отмечено, что уровень профессионализма специалиста определяет компетентность, а его достижения происходят посредством получения необходимых компетенций, которые достигаются в процессе профессиональной подготовки. Целью и результатом профессиональной подготовки специалиста является уровень сформирования его компетентности. Определены структурные компоненты профессионально-коммуникативной компетентности будущего инженера-педагога.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная подготовка, инженер-педагог, технологии обучения, профессионализм, коммуникабельность.

Lyubov Bogoslavets, Lyudmila Zhyteneva

Formation of professional and communicative competence of future engineers-teachers in the process of professional training

Abstract: The article deals with the problem of formation of professional communicative competence of the future engineer-teacher. It is noted that the level of professionalism defines competence, and its achievements are due to obtain the necessary competencies are achieved during training. The aim and result of professional training is the level of formation of its competence. The structural components of professional communicative competence. Successful teaching of professional engineering profession depends not only on the level of competence of its formation, but the degree of development of personal qualities that directly influence the success and strong performance in the implementation of professional and educational activities. Among the important personality of the teacher professional engineering specialties appear moral, communication, organizational quality; psychophysical and professional quality; intellectual, business, volitional, emotional, emphatic quality; active life, dynamism, emotional culture, organization, communicative, didaktychnist, technical intelligence, creativity, teaching professional intelligence.

Keywords: competence, training, engineer-teacher, learning technology, professionalism, communication skills.

Постановка проблеми. Сучасна реальність потребує оновлення процесу фахової підготовки. Основна домінанта сьогодення – значне посилення ролі розвиненої особистості в усіх сферах суспільного життя, оскільки свідома діяльність індивіда, який прагне створити нову реальність, керується критеріями знання, професіоналізму, усвідомленням власної відповідальності як за себе, так і за суспільство в цілому. Вирішення проблеми формування будь-якої компетентності пов'язане із застосуванням конкретних технологій навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Стосовно галузі професійної підготовки у літературі широко представлені праці з вивчення інтерактивних технологій навчання майбутніх спеціалістів різних напрямів підготовки. Так, розглядаються особливості використання інтерактивних технологій у навчальному процесі (Г.Д. Вороніна, Г.Д. Ковальчук, А.М. Кокарева, В.А. Мартинюк), досліджується застосування різних педагогічних технологій та їхній вплив на формування професійної компетентності (В.П. Беспалько, П.М. Воловик, О.А. Гушко, І.М. Дичківська, Н.О. Микитенко, С.О. Сисоєва).

Поняття «компетентність» функціональне, воно проявляється у діяльності, значить уміти мобілізувати знання у даній ситуації [4, с.233]. Компетентність за своїм змістом більш широке поняття, ніж компетенція і близьке за змістом до категорії «професіоналізм». У зв'язку з тим, що поняття «професіоналізм» та «компетентність» науковці розглядають як ті, що близькі за значенням і змістом, у цілях нашого дослідження проведемо паралель між цими термінами та розглянемо відмінності.

На думку А.В. Хуторського, компетентний фахівець означає здібний. Компетентний у певній галузі фахівець – це фахівець, який володіє певними знаннями і здібностями. Знання і здібності дають можливість фахівцю добре орієнтуватися у тій чи іншій сфері діяльності та ефективно у ній діяти [7, с.61].

Таким чином, рівень професіоналізму фахівця визначає компетентність, а його досягнення відбуваються через здобуття необхідних компетенцій [3, с.215], останні досягаються у процесі професійної підготовки. Метою та результатом професійної підготовки фахівця є рівень сформованість його компетентності.

Зокрема, на думку Л.Л. Хоружої, компетенція відображає можливості фахівця виконувати певні функціональні обов'язки, вміти пристосовуватись до справи, мати коло повноважень, вирішувати питання, що йому доручаються відповідно до спеціальності [6, с.167]. Поняття «компетенція» трактується як сукупність обов'язків будь-якої особи відповідно до посади за встановленим законом певного органу або іншими повноваженими інстанціями; володіння знаннями, колом понять, в яких фахівець добре обізнаний. Для вирішення проблемних питань нашої статті проаналізуємо поняття педагогічної компетентності як категорії педагогічної науки. Слід зазначити, що питання компетентності вивчалось дослідниками різних галузей науки: філософії, соціології, економіки, психології, педагогіки тощо. З позицій компетентнісного підходу розглянемо це поняття у контексті з іншими спорідненими поняттями, а саме «компетенція», «професіоналізм», «педагогічна компетентність», а також досліджуємо їхню взаємозумовленість із поняттям «педагогічна компетентність фахівця інженерної спеціальності». Є різні погляди на поняття «компетентність», а відтак і різні його дефініції. Так, поняття «компетентність» визначається як здатність особистості кваліфіковано виконувати професійну діяльність, завдання або роботу. В той час як до змісту поняття компетентності відносять знання, вміння та навички, що дають змогу особистості ефективно здійснювати професійну діяльність або виконувати певні функції, що контролюються стандартами у галузі певної професії чи виду діяльності.

Таким чином, «компетентність» як більш широке поняття виражається через дії спеціаліста, а «професіоналізм» – як набуте у результаті досвіду, як ступінь майстерності, оволодіння основами й глибинами будь-якої професії [5, с.412].

Також професіоналізм трактують як якість, що свідчить про високий рівень оволодіння особистістю знаннями й уміннями, необхідними для виконання будь-якої професійної діяльності. Н. В. Кузьміна вважає, що професіоналізм – це якісна характеристика фахівця. Ця характеристика відображає креативність, професійні та особистісні якості, мотивацію і ціннісні орієнтації, які спрямовані на забезпечення прогресивного розвитку фахівця. Ми враховуємо думку О.А. Бодальова, який вважає, що професіонал – це суб'єкт діяльності, характеристики розуму, волі, почуттів якого дозволяють виконувати певну професійну діяльність на високо продуктивно. Відповідно, професіоналізм у педагогічній діяльності передбачає уміння педагога розв'язувати практичні педагогічні завдання завдяки знанням педагогічної теорії.

Таким чином, рівень професіоналізму фахівця визначає компетентність, а його досягнення відбуваються через здобуття необхідних компетенцій, останні досягаються у процесі професійної підготовки. Метою та результатом професійної підготовки фахівця є рівень сформованість його компетентності.

Поняття «професійна компетентність фахівця інженерної спеціальності» потребує обґрунтування, тому що існує багато підходів до розуміння цього поняття фахівців різних сфер діяльності. Ряд дослідників розглядають педагогічну компетентність педагогів, викладачів різних дисциплін [7], окремі аспекти професійної компетентності учителя [6], інженерів-педагогів [1, с.18], викладачів ВНЗ і дають різноманітні визначення цього поняття з урахуванням сфери діяльності фахівців. Найчастіше дослідники визначають педагогічну компетентність як складову професіоналізму, тобто як комплекс знань, умінь, навичок, особистісних психологічних якостей, що є необхідними для здійснення педагогічної діяльності успішно.

Мета статті: довести, що успішність педагогічної діяльності фахівця інженерної спеціальності визначається не тільки рівнем сформованості його компетентності, але і

ступенем сформованості особистісних якостей, які безпосередньо мають вплив на успіх і високі показники у реалізації професійно-педагогічної діяльності. Серед важливих особистісних якостей фахівця педагога інженерної спеціальності, значаться моральні, комунікативні, організаторські якості; психофізичні й професійні якості; інтелектуальні, ділові, вольові, емоційні, емфатичні якості; активна життєва позиція, динамізм, емоційна культура, організованість, комунікативність, дидактичність, технічний інтелект, креативність, професійно педагогічний інтелект та ін.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено вище, процес організації формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього інженера-педагога відбувається у формі теоретичної, практичної підготовки фахівців. Професійна компетентність неможлива без мовної складової, що передбачає вільне володіння професійною термінологією під час фахового спілкування в усній формі або про оформленні ділової фахової документації. Усі форми організації навчального процесу мають специфічні особливості і потребують володіння педагогічною технологією.

У Київському національному університеті технологій та дизайну, зокрема на кафедрі педагогіки та методики професійного навчання, студенти беруть участь у фахових конференціях (видаються наукові збірники), виставках, семінарах, з метою розширення партнерських стосунків та посилення профорієнтаційної роботи проходять практику у фахових організаціях, таких, як: Київському вищому професійному училищі технологій та дизайну одягу, Київському вищому професійному училищі швейного та перукарського мистецтва, Київському професійному коледжі з посиленою військовою та фізичною підготовкою. Зміст навчальної практики студентів – майбутніх педагогів професійного навчання включає: знайомство з навчальним закладом, зокрема, з навчально-матеріальною базою навчального закладу, документацією, яка регламентує процес підготовки кваліфікованих робітників, засвоєння навчальних методик майстрів виробничого навчання, вивчення методичної роботи, самостійне проведення уроків, залучення до виховної роботи із закріпленою групою, аналіз і систематизація одержаних відомостей, власного досвіду.

Ефективна практична взаємодія учасників навчального процесу забезпечується знаннями, уміннями та навичками використання педагогічних технологій фахівцем. Навчальний процес має бути не тільки чітко структурованим, систематизованим, забезпеченим програмою, а й організованим за різними ефективними методами навчання. Саме від методів навчання залежить успішність організації навчального процесу та його результат. Знання методики дає можливість фахівцю використовувати методи та прийоми навчання, а знання педагогічних технологій забезпечує особистість педагога вміннями їх використовувати у різних педагогічних ситуаціях. Педагогічні технології – це не лише сукупність методів організації навчального процесу, а й особисте ставлення педагога до нього. А значить, від особистої думки педагога значною мірою залежить якісний показник застосування обраної ним технології.

На сучасному етапі педагогічну технологію розглядають як проектування чи планування навчального процесу за певною схемою, яка відображає ознаки, характерні навчальному процесу, а саме: відповідний розподіл навчального процесу, мети і спосіб визначення результатів, що за коректного впровадження, гарантує очікуваний результат [2, с.98].

Визначимо такі структурні компоненти професійно-комунікативної компетентності майбутнього інженера-педагога:

- мотиваційний - інтерес до організації педагогічної діяльності; активність під час навчального процесу; стійкі мотиви і цілі до педагогічної діяльності;
- комунікативний - уміння спілкуватися, уміння встановлювати міжособистісні зв'язки; погоджувати свої дії з діями співрозмовників; уміння обирати оптимальний стиль спілкування у навчальних та будь-яких інших ситуаціях;
- технологічний - знання про педагогічну діяльність; вміння їх застосовувати при вирішенні педагогічної ситуації; вміння використовувати ефективні методи та принципи в організації навчального процесу, уміння передавати власні професійні знання;
- особистісний - особистісні якості: творчість; критичність, самостійність, толерантність, емпатія, відчуття балансу міжособистісних стосунків;
- менеджерський - вміння управляти навчальним процесом теоретичної, практичної підготовки;
- рефлексивний - уміння давати самооцінку, розуміти значення власних знань, вмінь та навичок щодо організації навчального процесу, уміння аналізувати та корегувати власну педагогічну діяльність, прагнення до самовдосконалення.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Отже, визначені структурні компоненти професійно-комунікативної компетентності майбутнього інженера-педагога дають змогу відповідати вимогам сучасності у будь-якій галузі. Багатомірність завдань, широкий спектр проблем, що виникають у процесі кожного її аспекту, переконують у необхідності того, що вимогою сьогодення безперервнє навчання впродовж усього життя. Тому в майбутньому нам потрібно проводити подальші наукові розвідки про те, як навчатися безперервно, проводити фахову підготовку, щоб сформувати професійно-комунікативні компетентності майбутнього інженера-педагога, бо це сприятиме розвитку умінь та досвіду фахівців у спілкуванні державною, рідною та іноземними мовами, формуванню комунікативної, літературної та соціальної компетентностей.

Бібліографія

1. Богославець Л.П. Професійна компетентність та її роль у формуванні майбутнього інженера-педагога / Л.П. Богославець // Наукові записки: [Збірник наукових статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, укл. Л.Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Випуск СХІ (111). – С. 18 - 23.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 218 с.
3. Микитенко Н.О. Технологія формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю: [монографія] / Н.О.Микитенко / за ред. д. пед. наук, проф., члена-кореспондента НАПН України Г.В.Терещука. – Тернопіль: ТНПУ. –2011. – 411 с.

4.Періг І.М. Професійна майстерність викладача як умова ефективного дидактичного процесу в університеті / І.М. Періг // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – Випуск 27. –С. 230-235.

5. Словник української мови в 11 т. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 8. – 927с.

6. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / Л.Л. Хоружа. – К.: «Преса України», 2003. – 320 с.

7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

Відомості про авторів

Богославец Любов Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики професійного навчання Київського національного університету технологій та дизайну.

Житеньова Людмила Вікторівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та методики професійного навчання Київського національного університету технологій та дизайну.

Наукові інтереси: педагогічне проектування, теорія та методика викладання предметів гуманітарного циклу, професійна підготовка інженерів-педагогів та дизайнерів у технічних навчальних закладах.